

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
  - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 74 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 De onder '2 Algemene regels' geformuleerde bepalingen met betrekking tot een vraag zijn mutatis mutandis ook van toepassing op een kolon.
- 2 Bij de beoordeling van een essayvraag geldt dat, indien het maximum aantal woorden is overschreden, hiervoor geen scorepunt(en) in mindering wordt/worden gebracht.

- 3 Bij de beoordeling van de vertaling moet de score 0 worden toegekend indien in een kolom een zeer ernstige fout is gemaakt; deze score kan niet worden gecompenseerd door de juiste weergave van de rest van het kolom.
- 4 Indien bij de vertaling een aantekening is genegeerd en indien dit heeft geleid tot een onjuiste weergave van het desbetreffende tekstelement, één scorepunt / meerdere scorepunten in mindering brengen, afhankelijk van de zwaarte van de fout en het maximum van het desbetreffende kolom.
- 5 Indien bij de vertaling van een kolom een Latijns woord niet is vertaald en dit woord niet van essentieel belang is voor de betekenis van dit kolom, één scorepunt in mindering brengen, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

4.1 Beoordelingsmodel voor de vragen

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Tekst 1

- 1 **maximumscore 1**
(illae remis vada livida) verrunt (regel 320)
- 2 **maximumscore 1**
Charon is weliswaar oud, maar toch sterk en fit (omdat hij een god is).
Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 3 **maximumscore 4**
  - a. primi (is nominativus meervoud en) kan onderwerp zijn van stabant zoals in vertaling 1 gebeurt: De voorste rijen staan daar 1
  - primi (is nominativus meervoud en) kan predicatief worden verbonden met transmittere zoals gebeurt in vertaling 2: om als eerste over te steken 1
  - b. Vertaling 1: de voorste rijen zijn het best zichtbaar (voor Charon) en maken de meeste kans om door Charon in zijn boot te worden meegenomen 1
  - Vertaling 2: het is logisch dat alle schimmen smeken om zo spoedig mogelijk naar de overkant gebracht te worden 1

Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 4 **maximumscore 1**
De 1e vergelijking: zowel de afgevallen bladeren als de schimmen zijn dood / neervallende bladeren en schimmen bewegen op een vergelijkbare manier / De 2e vergelijking: zowel de vogels als de schimmen verhuizen naar een ander oord / zowel de vogels als de schimmen drommen samen.
Of woorden van overeenkomstige strekking.

Vraag	Antwoord	Scores
5	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • Bij Espina staat dat Aeneas door de Acheron liep • Bij Espina gaat het om de zielen van de veroordeelden 	1 1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	
	<i>Opmerking</i>	
	<i>Niet fout rekenen wanneer als één van de antwoorden is gegeven 'Bij Espina stond Charon op de zielen te wachten'.</i>	
6	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • a. hae (regel 320) • b. (Haec omnis, quam cernis, inops) inhumata(que) turba (est) (regel 325) 	1 1
	<i>Opmerking</i>	
	<i>Niet fout rekenen wanneer bij b. alleen als antwoord is gegeven 'inhumata' (regel 325).</i>	
7	maximumscore 1	
	(primi) transmittere cursum (regel 313)	
	<i>Opmerkingen</i>	
	– <i>Niet fout rekenen wanneer als antwoord is gegeven 'ripae ulterioris (regel 314)'.</i>	
	– <i>De toevoeging orantes maakt het antwoord fout.</i>	
8	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nee, in regel 305 bestaat de turba uit zowel de doden die begraven zijn als uit de doden die niet begraven zijn • In regel 325 bestaat de turba alleen uit de doden die nog niet begraven zijn 	1 1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	
	<i>Opmerking</i>	
	<i>Niet fout rekenen wanneer in plaats van het eerste antwoord als antwoord is gegeven 'in regel 305 bestaat de turba uit alle doden'.</i>	
9	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • Tot de groep van de begravenen • Aeneas mocht de onderwereld pas betreden als hij Misenus had (laten) begraven / In een eerdere passage heeft Vergilius beschreven dat Aeneas (en zijn makkers) Misenus heeft (/hebben) begraven 	1 1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	

Vraag	Antwoord	Scores
10	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> a. - ~ ~ - ~ ~ - - - ~ ~ - ~ ~ - * b. Vertaling 1 is het meest letterlijk. Uit het metrum blijkt dat de a van unda kort is en dat unda nominativus moet zijn / dat unda nominativus is. (In het Latijn is unda dus onderwerp van vehit.) In vertaling 1 is unda als onderwerp weergegeven ('t water vervoert) 	1 1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	
11	maximumscore 1	
	De schimmen van degenen die niet begraven zijn.	
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	

Tekst 2

- 12 maximumscore 2**
- a. Twee duiven (gestuurd door zijn moeder Venus) brachten hem naar de boom waaraan deze tak hing 1
  - b. Deze tak had hij nodig om de onderwereld binnen te mogen gaan / om in de boot van Charon te mogen stappen / Deze tak moest hij als geschenk aan Proserpina geven 1
- Of woorden van overeenkomstige strekking.
- Opmerking*
Wanneer bij a. als antwoord is gegeven 'De Sibylle bracht hem naar de boom.', geen scorepunt toekennen.
- 13 maximumscore 1**
- Door de alliteratie (pars pedibus plaudunt) wordt het (ritmisch) dansen benadrukt / wordt het stampen met de voeten benadrukt.
- Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 14 maximumscore 2**
- a. Thracische/Ciconische/razende/bezeten vrouwen / Maenaden/Bacchanten 1
  - b. Ze vermoordden hem, omdat hij (na de dood van Eurydice) niets meer met vrouwen te maken wilde hebben 1
- Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 15 maximumscore 2**
- In het Latijn is magnanimi heroes (een bijstelling bij het) onderwerp 1
  - In de vertaling is 'van fiere helden' een bepaling bij 'stamboom' 1
- Of woorden van overeenkomstige strekking.

Vraag	Antwoord	Scores
16	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • (In vertaling 1 wordt inanes vertaald als 'schimmige'.) De strijdwagens staan in de onderwereld en hebben geen substantie • (In vertaling 2 wordt inanes vertaald als 'leeg'.) De paarden zijn niet voor de wagens gespannen. (Daarom is het onwaarschijnlijk dat de helden in hun strijdwagens staan) / De wagens zijn leeg, omdat de mannen er niet in staan / omdat er geen oorlog wordt gevoerd (in de onderwereld) 	1 1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	
17	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • a. Aeneas en de Sibylle • b. De Sibylle zal zich niet verbazen, omdat zij de onderwereld al kent / Aeneas kent de onderwereld niet en zal zich wel verbazen / Het hele verhaal wordt verteld vanuit het perspectief van Aeneas / De bewondering voor wapens, paarden en wagens past beter bij de held Aeneas 	1 1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	
18	maximumscore 1	
	vivis (regel 654)	
19	maximumscore 1	
	Deze woorden verklaren waarom de Sibylle zich tot Musaeus/hem richt. Of woorden van overeenkomstige strekking.	
20	D	
21	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • De eerste groep betreft voorvaderen van Aeneas/Anchises / De eerste groep heeft reeds geleefd • De tweede groep betreft nakomelingen van Aeneas/Anchises / De tweede groep moet nog geboren worden 	1 1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	

Algemeen

22	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • a. Teiresias • b. Ajax 	1 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4.2 Beoordelingsmodel voor de vertaling

Opmerking vooraf

Een praesens historicum mag met een onvoltooid tegenwoordige tijd of een onvoltooid verleden tijd worden vertaald.

Kolon 23

23 maximumscore 2

“Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat aequor

“Een (aan) mij vijandig volk vaart over de Tyrrheense zee

Niet fout rekenen: gens familie

inimica niet verbonden met **gens**

0

Tyrrhenum niet verbonden met **aequor**

0

navigat niet vertaald als praesens

0

Kolon 24

24 maximumscore 2

Ilium in Italiam portans victosque penates.

dat / terwijl het Troje/Ilium en (de) overwonnen penaten/huisgoden naar Italië brengt / en (het) brengt Troje en de overwonnen penaten naar Italië.

portans niet verbonden met **gens** (kolon 23)

0

victos niet vertaald als p.p.p. van **vinco**

0

Kolon 25

25 maximumscore 1

Incute vim ventis

Geef kracht aan de winden

incute niet vertaald als imperativus

0

Kolon 26

26 maximumscore 2

submersasque obrue puppes

en overspoel de ondergedompelde achterstevens / en overspoel de achterstevens zodat ze ondergaan / ondergedompeld zijn / en duw de achterstevens naar beneden en dompel ze onder

obruere niet vertaald als imperativus

0

Vraag	Antwoord	Scores
27	<p>Kolon 27 maximumscore 1 aut age diversos of drijf/jaag de Trojanen verschillende kanten op</p>	
	<p>age niet vertaald als imperativus</p>	0
28	<p>Kolon 28 maximumscore 1 et disice corpora ponto.” en verspreid/verstrooi de/hun lichamen over/in (de) zee.”</p>	
	<p>disice niet vertaald als imperativus Wanneer ook in kolon 25 en/of 26 en/of 27 incute, obrue en age niet als imperativi zijn vertaald, hier nogmaals aanrekenen tot een maximum van 4 scorepunten.</p>	0
29	<p>Kolon 29 maximumscore 2 Eripiunt subito nubes caelumque diemque Teucrorum ex oculis; Plotseling onttrokken wolken de hemel en het daglicht / zowel de hemel als het daglicht aan het zicht van de Trojanen/Teucri;</p>	
	<p>nubes niet vertaald als onderwerp</p>	0
	<p>Teucrorum niet vertaald als behorend bij oculis</p>	0
30	<p>Kolon 30 maximumscore 2 ponto nox incubat atra. de/een donkere nacht lag op / hing over / stortte zich op de zee.</p>	
	<p>incubo alle andere betekenissen dan ‘liggen op / hangen over / zich storten op’ of een synoniem daarvan</p>	0
31	<p>Kolon 31 maximumscore 1 Intonuere poli Het hemelgewelf donderde / ging tekeer</p>	
32	<p>Kolon 32 maximumscore 2 et crebris micat ignibus aether en de hemel fonkelde met/door talrijke vuren/bliksemschichten</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
33	<p>Kolon 33 maximumscore 2 praesentemque viris intentant omnia mortem. en alles bedreigde de mannen met een onmiddellijke dood/vernietiging.</p>	
	<p>viris niet vertaald als vorm van vir</p>	0
34	<p>Kolon 34 maximumscore 2 Extemplo Aeneae solvuntur frigore membra. Onmiddellijk raakten de ledematen van Aeneas verlamd van/door kou.</p>	
	<p>membra niet vertaald als onderwerp</p>	0
35	<p>Kolon 35 maximumscore 2 Ingemit et (kolon 36) talia voce refert: Hij zuchtte (hevig) en zei het volgende / de volgende / dergelijke woorden:</p>	
	<p>talia niet vertaald als lijdend voorwerp</p>	0
36	<p>Kolon 36 maximumscore 2 duplices tendens ad sidera palmas terwijl hij zijn (beide) handen uitstrekke naar de hemel/sterren</p>	
	<p>tendo elke andere betekenis dan 'uitstrekken' of een synoniem daarvan</p>	0
37	<p>Kolon 37 maximumscore 1 "O terque quaterque beati, "(O) drie- en/of viermaal gelukkigen, Niet fout rekenen: O overgelukkigen / veelvuldig gelukkigen</p>	
38	<p>Kolon 38 maximumscore 1 quis (kolon 39 en 40) contigit oppetere (aan) wie het was vergund te sterven Niet fout rekenen: quis aan jullie/hen</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
<p>Kolon 39 39 maximumscore 1</p>	<p>Troiae sub moenibus altis onder de hoge muren van Troje</p>	
	<p>Niet fout rekenen: Troiae als genitivus verbonden met ora patrum (kolon 40)</p>	
<p>Kolon 40 40 maximumscore 1</p>	<p>ante ora patrum voor de ogen van de/hun/jullie vaders</p>	
<p>Kolon 41 41 maximumscore 1</p>	<p>Interea (kolon 42 en 43) sensit Neptunus Intussen bemerkte Neptunus</p>	
<p>Kolon 42 42 maximumscore 2</p>	<p>magno misceri murmure pontum dat de zee vervuld raakte van/met/door een groot gebulder/lawaai</p>	
	<p>pontum niet vertaald als onderwerp van de A.c.I.</p>	0
<p>Kolon 43 43 maximumscore 1</p>	<p>emissamque hiemem en dat een storm was uitgezonden/losgelaten</p>	
	<p><i>De woorden et imis stagna refusa vadis zijn voorvertaald.</i></p>	
<p>Kolon 44 44 maximumscore 1</p>	<p>graviter commotus; zwaar (hierdoor) geschokt / en was zwaar geschokt;</p>	
<p>Kolon 45 45 maximumscore 2</p>	<p>et alto prospiciens summa placidum caput extulit unda. en uitkijkend over de zee tilde hij zijn rustige/genadige hoofd boven het wateroppervlak uit.</p>	
	<p>effero elke andere betekenis dan 'uittillen' of een synoniem daarvan</p>	0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Kolon 46

46 maximumscore 2

Disiectam Aeneae toto videt aequore classem.

Hij zag dat de vloot van Aeneas uiteengeslagen/verstrooid was over de gehele zee.

classem niet vertaald als onderwerp van de A.c.l.

0

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per school in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 24 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen

---

tekst 1	Vergilius, Aeneis VI 295-330
tekst 2	Vergilius, Aeneis VI 635-683
tekst 3	Vergilius, Aeneis I 67-70, 88-96, 124-128
vraag 3	Vertaling 1: M. d'Hane Scheltema; Vertaling 2: H. Schoonhoven
vraag 10	Vertaling 1: H. Schoonhoven; Vertaling 2: M.A. Schwartz
vraag 16	Vertaling 1: M.A. Schwartz; Vertaling 2: A. van Wilderode